

СИДІР ГОЛУБОВИЧ – ГОЛОВА УРЯДУ ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ (СІЧЕНЬ–ЧЕРВЕНЬ 1919 р.)

О. З. Камінска

Інститут гуманітарних і соціальних наук
Національний університет “Львівська політехніка”

© Камінска О. З., 2016

Розглянуто діяльність С. Голубовича на посаді голови Державного Секретаріату ЗУНР, з’ясовано зміст та основні напрями роботи уряду, визначено його здобутки та помилки. Розкрито головні аспекти зовнішньої політики, земельної, судової, військової, культурно-освітньої реформ, реформування органів державної адміністрації та суспільного порядку, економіки та фінансів.

Ключові слова: С. Голубович, Західно-Українська Народна Республіка, Державний Секретаріат, Українська Національна Рада, національно-державне будівництво.

This article examines the S. Holubovich’s activity as a head of the State Secretariat of the ZUNR, is examined the content and main directions of work of the Government. Aspects of foreign policy revealing detailed the main land reform, judicial, military, cultural and educational reform, reform of public administration and public order, the economy and finance. It is indicated that S. Holubovych headed the Government in the most crucial period of nation-building, which was selected for the young country as huge achievements and significant losses.

In this article are justified the achievements of the Government of S. Holubovich, the article measures guidance of public order, administration of the land, creating a battle-worthy army, its financial support. It is emphasized that the Government was paying special attention to a fair solution of the national question, which was reflected in the laws for languages, in elections to the diet (sejm), in the basics of education. Under the conditions of constant warfare, which were continuing during the Ukrainian-Polish war, the Government was unable to ensure the functioning of the schools, mail, telegraph, railroads, etc.

Along with positive sides also are analyzed mistakes in the work of the State Secretariat. Despite the legislative and regulatory acts which were taken in the social sphere the Government was lingering with its decision. Agrarian reform remained unrealized to the life, food also remained as one of unsolved problems and it led to the rise of social tensions. As the negative phenomena in government activities were included some of the deficiencies in the areas of military engineering, diplomacy, etc.

Major attention is given to the analysis of foreign Government S. Holubovich, which was a priority for his conductors. It is stated, that the decisive factor that influenced the attitude of the major European States to the problems in Galicia was the “Russian question”, such as the fight against “bolshevism”. The State of the Entente in the confrontation with Bolshevik Russia considered Poland more profitable partner than the WEST, condemning it to the military defeat.

Key words: S. Holubovych, Western Ukrainian Folk Republic, State Secretari, Ukrainian National Council, national-state building.

Постановка проблеми. С. Т. Голубович (1873–1938) належить до відомих політичних діячів Галичини кінця XIX – першої третини XX ст., чия діяльність була пов’язана з утворенням Західно-Української Народної Республіки, в якій протягом шести місяців він очолював уряд республіки – Раду державних секретарів. Цей період увійшов в історію як найважливіший та відповідальний у державотворенні ЗУНР і був позначений для молодої держави як величезними здобутками, так і значними втратами.

Результати дослідження. В історичній науці постать С. Голубовича є малодослідженою. Історіо-

графія проблеми охоплює праці лише дослідників періоду ЗУНР, які в контексті своїх зацікавлень частково торкалися постаті С. Голубовича, аналізуючи діяльність очолюваного ним уряду. Це насамперед дослідження С. Макарчука, М. Литвина, К. Науменка, Б. Тищика, О. Вівчаренка, О. Карпенка, П. Гуцала, Р. Півторака, О. Павлишина, О. Полянського, М. Кугутяка, П. Арсенича та ін. Джерельну базу статті становлять документи та матеріали Центрального державного історичного архіву України у м. Львові та опубліковані джерела збірників “Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923:

Документи і матеріали у 5-ти томах та “Вістника державних законів і розпорядків Західної Области Української Народної Республіки”.

4 січня 1919 р. у м. Станіславові на сесії УНРади було офіційно затверджено склад другого уряду ЗУНР, в якому С. Голубович обійняв посади голови Ради державних секретарів та секретаря фінансів, торгівлі і промисловості [7, с. 54]. За його керівництва цей вищий виконавчо-розпорядчий орган зазнав як персональних, так і структурних змін. Кількість секретарств було скорочено із 14 до 10. Зокрема, об'єднано секретаріати освіти і віровизнання та шляхів, пошт і телеграфу; ліквідовано секретаріати суспільної опіки і праці та суспільного здоров'я. Замість двох останніх у складі Державного секретаріату внутрішніх справ було створено відповідні відділи. До складу цього ж секретаріату також введено окремим відділом і харчовий уряд.

До складу другої Ради державних секретарів увійшли: В. Панейко (закордонні справи), Л. Цегельський (заступник секретаря закордонних справ), І. Макух (внутрішні справи), Д. Вітовський (військові справи), О. Бурачинський (судові справи), А. Артимович (освіта та віросповідання), І. Мирон (шляхи, пошта, телеграф), М. Мартинець (земельні справи), М. Козаневич (публічні роботи) [22, с. 36].

У першій урядовій заяві С. Голубович зазначив, що діяльність уряду буде спрямована головню на “угрунтування республікансько-демократичного ладу й переведення суспільно-господарського устрою”. У заяві була передбачена така програма дій уряду: 1) оборона державності від зовнішніх агресорів і зміцнення республікансько-демократичної влади; 2) підготовка виборчої реформи необхідної для скликання найближчим часом Всенародних Установчих Зборів; 3) підготовка проекту устрою держави на платформі злуки ЗУНР з УНР; 4) зобов'язання передати значне коло діяльності органам місцевого самоврядування, створеним на основі загального, рівного, безпосереднього, тасмного і пропорційного права; 5) контролювання всіх органів адміністрації державним адміністративним судівництвом; 6) забезпечення економічного відродження краю; 7) проведення земельної реформи, яка передбачала б “вивласнення великої земельної власності і земель мертвої руки” і наділення ними головним чином безземельних та малоземельних селян. У доповіді С. Голубовича також були порушені питання забезпечення інвалідів, вдів і сиріт, запровадження прогресивного податку, збереження монополій лише в крайніх випадках. Голова уряду гарантував забезпечення широких демократичних свобод, а саме: свободи слова, друку, віри й совісті, прав національних меншин, забезпечення безплатної освіти у державних освітніх закладах тощо [11, с. 143].

Зовнішня політика. Активна зовнішньополітична діяльність стала одним із пріоритетів уряду С. Голубовича, що пов'язувалося з геополітичним становищем молоді республіки, яка опинилась на перехресті геостратегічних інтересів великих держав у Центрально-Східній Європі та завданням зберегти незалежність і територіальну цілісність. Гнучких дипломатичних зусиль вимагала насамперед українсько-польська війна, яка тривала впродовж усього існування ЗУНР [19, с. 189].

Першочерговим завданням уряду С. Голубовича було об'єднання двох українських республік – ЗУНР та УНР – в одну державу, налагодження між ними стосунків у всіх сферах життя. Метою акту злуки було продемонструвати світові неподільність української землі, єдність і солідарність усього українського народу, і водночас сприяти цим міжнародному визнанню і зміцненню української держави.

Голова уряду був одним із тих, хто виробляв правову платформу об'єднання, не раз доповідав на засіданнях уряду про різні аспекти цієї проблеми. Ще 1 грудня 1918 р. представники ЗУНР та УНР у Фастові підписали “Передвступний договір”. Пункти договору визначали, з одного боку, зобов'язання урядів обох республік укласти Акт злуки, а з іншого – унітарність майбутньої об'єднаної держави, у межах котрої ЗУНР здобула право на територіальну автономію [17, с. 66].

Отже, перебуваючи під тиском польської агресії представники Східної Галичини погодились нівелювати державний організм ЗУНР. Директорія зі свого боку зобов'язалась надати галичанам військову допомогу [23, с. 238]. Останнє засідання уряду Голубовича за участю віце-президента УНРади Л. Бачинського з питання злуки двох держав тривало 22–23 грудня [9, с. 119]. В Ухвалі про злуку від 3 січня зазначено, що УНРада затверджує підписаний у Фастові з Директорією 1 грудня “Передвступний договір”, згідно з яким до скликання Всеукраїнських установчих зборів законодавчу владу на території ЗУНР мала виконувати УНРада, а виконавчу її Державний секретаріат [3, с. 1]. Для ратифікації Ухвали про злуку на Трудовому конгресі УНР у Києві УНРада обрала делегацію з 65 осіб на чолі з Л. Бачинським.

16 січня 1919 р. С. Голубович був у складі урядової делегації ЗУНР, яка спеціальним поїздом відбула зі Станіслава до Києва. Зранку вона взяла участь у святкуванні водохрещення на берегах Дніпра, протягом наступних днів зустрічалася з керівниками УНР, партійними лідерами, інтелігенцією Києва, а 22 січня 1919 року взяла участь у проголошенні акта на Софіївській площі. 23 січня 1919 року акт злуки був одногосно ратифікований Трудовим Конгресом. Там же було змінено назву

ЗУНР на “Західна Область Української Народної Республіки” (ЗОУНР).

Завдяки проголошенню Акта злуки УНР нада-ла фінансову, військову та продовольчу допомогу знесиленій війною Галичині. Як зазначала газета “Нове життя” від 16 березня 1919 р.: “Лише за один тиждень з 1. по 8. березня надійшло з України приблизно 262 вагони збіжа, муки та цукру, які почасти вже розподілені між повітовими харчовими управами (76 ваг.), почасти ще стоять на залізницях (168 ваг.). Коли прийняти до уваги значні труднощі транспортні і чисто військові, в яких відбувається довіз харчів з України, то зазначена кількість довезених уже вагонів є не малою” [12, с. 81].

Загалом, за домовленістю уряду С. Голубовича з урядом УНР до квітня 1919 р. сюди було доставлено 730 вагонів цукру, 223 вагони зерна, 213 вагонів борошна, 127 вагонів інших продовольчих товарів. Для закупівлі картоплі наддніпрянський уряд виділив населенню Галичини 5 млн грн, а також, реалізуючи спільні домовленості, асигнував низку цільових проектів – на відродження товариства “Сільський господар” (2 млн грн), розвиток українського шкільництва і Національного музею у Львові (1 млн грн), відбудову галицьких залізниць, допомогу галичанам-біженцям, сім’ям загиблих вояків тощо [16, с. 25].

Оцінюючи Акт злуки, важливо зазначити, що незважаючи на його велике історичне значення, об’єднання республік не могло тоді стати тривалою реальністю, оскільки обидва уряди під впливом важких зовнішніх обставин так і не спромоглися розробити конкретний механізм інтеграції. Ці дві національні українські формації становили, радше, конфедеративне державне об’єднання, ніж унітарне, чи федеративне, як планувалося на папері. ЗУНР зберегла за собою власні органи законодавчої та виконавчої влади з чітко окресленим обсягом їхніх повноважень, а влада Директорії й надалі обмежувалася територією на схід від річки Збруч. Остаточне ж рішення про державне злиття мали прийняти загальноукраїнські Установчі збори, скликання котрих було вирішено провести відразу після закінчення війни [5, с. 12]. Крім цього, між обома державами існувала доволі значна ідеологічна прірва.

Важливою причиною незавершеності цього процесу стало також і розходження у виборі політичних союзників у боротьбі з окупантами, адже УНР перебувала у стані війни з більшовицькою Росією, а ЗУНР – з Польщею. До Галичини доходили чутки, що С. Петлюра, вже відразу після прийняття акту злуки, без відома президента Є. Петрушевича, вів переговори з польською стороною, з метою укладення договору коштом Східної Галичини [2, с. 244–245]. Одним із підтверджень достовірності таких даних була позиція Головного отамана на

переговорах делегації ЗУНР з місією Антанти на чолі з генералом Ж. Бартелемі. Прибувши до Ходорова 27 лютого 1919 р., С. Петлюра наполегливо пропонував Є. Петрушевичу та С. Голубовичу, укласти мир з поляками на підставі визнання демаркаційної лінії Ж. Бартелемі, бо тільки цим, на його думку, можна досягти визнання і прихильності Заходу. Така пропозиція була неприйнятною для галицького боку, адже до поляків відходили Львівський, Перемишлянський, Бібрський повіти, а також Дрогобицько-Бориславський нафтовий басейн [25, арк. 1–2]. Як зазначав отаман С. Шухевич, прийняття цих умов означало би катастрофу на фронті, бо стрілецьтво було категорично проти уступлення території Галичини полякам. “Вже тоді Петлюра готовий був піти на уступки коштом Східної Галичини, – підтверджував М. Лозинський, – щоб за них одержати мир з Польщею і визнання Антанти” [16, с. 169]. Та все ж, до листопада 1919 р. уряди УНР та ЗУНР перебували у діловій співпраці.

Згодом переговори представників УНР з Польщею набули системності, що в результаті призвело до одностороннього скасування вже новим урядом ЗУНР Акта злуки.

Активною була дипломатична діяльність уряду С. Голубовича з іншими державами. Зокрема, у січні 1919 р. надіслано делегацію на чолі з державним секретарем зовнішніх справ В. Панейком у Париж, щоб на Паризькій мирній конференції добиватись дипломатичного визнання і відстоювати інтереси ЗУНР. Проте провідні політичні сили країн Антанти були вороже налаштовані щодо перспектив української державності [15, с. 251]. Українська проблема розглядалася в Парижі, головню, в її антибільшовицькому аспекті, і в цьому відношенні в очах великих держав-переможниць українці програли конкуренцію зі своїми противниками – Польщею, Румунією, і “білою” Росією, які були визнані за кращу перепону Червоної армії. Мілітарна слабкість була основною причиною поразки української дипломатії в Парижі [1, с. 254].

Незважаючи на те, що офіційного визнання ЗУНР не добилася, в контакти з нею фактично вступили Австрія, Чехословаччина, Угорщина, Німеччина, Англія, Італія, США, Канада, Бразилія, Аргентина та ін. У цих контактах здебільшого йшлося про піклування про військових інтернованих, економічну співпрацю, організацію фінансової підтримки урядові з боку української діаспори тощо [14, с. 232].

Земельна реформа. Важливою проблемою внутрішнього життя ЗУНР, яку намагався розв’язати уряд на чолі з С. Голубовичем, була земельна. Саме цій проблемі було чимало уваги присвячено у виступі С. Голубовича на пленарній сесії УНРади від 4 лютого

1919 р. Голова уряду закликав народ до спокою і ладу в середині держави, звертався до національних меншин із закликом до участі у будівництві держави, обіцяв найближчим часом вирішити аграрне питання “без заколоту і потрясінь”. У першому проекті основ аграрної реформи передбачено: 1) вивласнення великих земельних володінь шляхом викупу; 2) узаконення приватної власності; 3) встановлення необхідного мінімуму угідь, які не вивласнюються; 4) обмеження прав спадкового наслідування й обкладання боргом; 5) передавання великих лісових комплексів у державну власність; 6) закріплення права набуття землі лише за малоземельними і безземельними; 7) сплачення за землю шляхом індемнізації, тобто кредитної оплати [11, с. 181].

Найдискусійнішим питанням була проблема вивласнення великої земельної власності – з викупом чи конфіскацією. Делегати визнавали, що історична справедливість вимагала безвикупної конфіскації великих земельних угідь, які на той час майже всі належали польській аристократії. Питання викупу набуло політичного забарвлення. Ідею безкоштовної конфіскації усіх земельних угідь підтримували соціал-демократи й частина селянства на місцях. Проте, керівництво УНРади непокоїлося, що вивласнення без викупу дасть підстави польським поміщикам звинувачувати лідерів ЗО УНР перед західними державами у більшовизмі. Лютові дебати в УНРаді виявили різні підходи до аграрної реформи, які було неможливо відразу узгодити [18, с. 173–174]. Результатом проведення нарад земельної комісії у березні 1919 р., у яких С. Голубович брав участь, стало ухвалення таких основних засад проекту земельної реформи: 1) з метою наділення землею малоземельних і безземельних селян, насамперед вояків і інвалідів, мають бути вивласнені великі земельні володіння приватних власників і землі “мертвої руки”, які перевищують певний максимум, а також землі, що перебувають у руках спекулянтів; 2) відшкодування колишнім власникам має проводитись у такий спосіб: невеликі за обсягом наділи викупаються за повну вартість, великі – за певний відсоток вартості, який мав би зменшуватись пропорційно до величини угідь так, що землі, які перевищують визначені законом розміри, повинні бути вивласнені без відшкодування; 3) ліси переходять у власність держави за винятком незначних масивів, які можуть бути залишені дотеперішнім власникам; 4) пасовиська і полонини переходять у власність громад і передаються в користування дрібними власниками худоби; 5) право розпоряджатися наділеною землею обмежується визначеним мінімумом; 6) дезертири, а також особи, що ухилились від військової служби у війні проти Польщі позбавляються права на

отримання земельного наділу; 7) наділення землею відбуватиметься після закінчення війни і повернення вояків з фронту і полону; 8) за самовільне захоплення, розподіл земель, нищення лісових масивів та ін. завданих державі збитків передбачено відповідальність у вигляді арешту до шести місяців та грошового штрафу в сумі до 10 тис. австрійських корон [24, арк. 30–38].

Після тривалих дебатів 14 квітня 1919 р. ухвалено закон про земельну реформу. Він передбачав конфіскацію земель поміщиків та інших великих землевласників понад встановлений максимум. Ці землі переходили у “земельний фонд” ЗУНР, з якого мали наділятися безземельні і малоземельні селяни. Встановлення земельного “максимуму”, вирішення питання наділення селян землею за викуп чи без, про конфіскацію земель дотеперішніх власників з компенсацією чи без неї, як і час наділення самих селян землею – все це відкладалось на розгляд справжнього парламенту, Сейму. УНРада вважала себе органом тимчасовим, не уповноваженим до вирішення таких соціально важливих проблем [21, с. 199].

Так, загалом цей закон був прогресивним. Проте проблему безоплатного наділення землею безземельних і малоземельних селян не вирішував. У зв'язку з невіршеними питаннями про викуп і компенсацію, які переносились до закінчення війни, цей закон не був реально втілений у життя, що, своєю чергою, негативно позначилося на настроях галицького селянства.

Судова реформа. С. Голубович як досвідчений юрист взяв особисту участь у перебудові судової системи. На території ЗУНР утворено 12 окружних та 130 повітових судів, а також Найвищий державний суд. Суддів обирало населення згідно з квотою (102 українця, 25 поляків і 17 євреїв). Крім того, на пропозицію Державного Секретаріату судівництва у лютому 1919 р. УНРада прийняла закони “Про скорочення підготовчої суддівської служби” (тобто стажування – з 3-ох років до 2-ох); “Про тимчасове припинення (у зв'язку з умовами військового часу) діяльності суду присяжних”; “Про введення у судочинстві української мови, принципів гласності, змагальності, широкого демократизму, безумовного права обвинуваченого на захист” [21, с. 197–198].

Для розгляду кримінальних справ законом УНРади від 11 лютого тимчасово утворено трибунали 1-ї інстанції. Вони діяли у повітах у складі голови і двох членів. Вищою інстанцією з цивільних і кримінальних справ мав стати (згідно зі законом від 15 лютого) Вищий суд, а третьою, останньою – Найвищий суд. До їх обрання функції другої і третьої судової інстанції належали спеціально утвореним Сенатам: “Окремому судовому Сенату II-ї інстанції” та “Окремому судовому Сенату III-ї інстанції”. Вони

згідно з розпорядженням Державного секретаріату судівництва від 8 березня 1919 р. були утворені при окружному суді у Станіславові [22, с. 43].

Окремими законами санкціоновано структуру та діяльність адвокатури, створено нотаріальну службу, державну прокуратуру на чолі з Генеральним державним прокурором, військову юстицію та прокуратуру тощо.

Військова реформа. У центрі державотворчої діяльності уряду було військове будівництво, яке розпочалося ще зі середини листопада 1918 р. [20, с. 4]. У період керування урядом С. Голубовича, Державний Секретаріат військових справ у січні-лютому 1919 р. здійснив докорінну реорганізацію УГА на європейський зразок: на базі невідрізнених загонів та бойових груп сформовано 3 корпуси, 12 бригад, окремі армійські частини, командування і штаби укомплектовано кваліфікованими кадрами. Було організоване стабільне забезпечення війська одягом, харчуванням, фінансами. Результатом військового реформування були дві успішні офензиви – Вовчухівська (лютий-березень 1919 р.) та Чортківська (8–28 червня 1919 р.), після проведення яких УГА поставила польські війська на межу поразки [20, с. 7]. Проте умови зовнішньополітичної ізоляції та важка ситуація в економіці не дали змоги придбати належної кількості озброєння, що змусило військове керівництво припинити успішні наступальні операції.

Реформування органів державної адміністрації. Продовжувала детальніше регламентуватися компетенція і вдосконалюватися система органів місцевої влади і адміністрації. Уся повнота цивільної влади і управління у повітах належала повітовим комісарам. Проте, вони не мали права, втручатися у військові справи, судочинство, справи залізниць, пошт, телеграфу, які були суворо централізованими і підлягали відповідним урядовим органам [17, с. 63].

У період керування урядом С. Голубовича надзвичайну владу повітових комісарів було суттєво обмежено. Вони стали більш контрольовані і відповідальні перед конкретними державними секретаріатами і урядом загалом та зобов'язані були регулярно відвідувати столицю для звітності. Дорадчим органом при повітових комісарах були повітові національні ради, яких обирало населення повіту.

Реформування органів суспільного порядку. В процесі зламу старого імперського державного апарату в багатьох повітах і населених пунктах була ліквідована колишня австрійська жандармерія. З метою забезпечення та охорони громадського порядку було сформовано корпус української державної жандармерії. Спочатку команда (згодом – корпус) жандармерії підпорядковувалася безпосередньо Державному секретаріатові військових справ (ДСВС),

проте згодом була відокремлена від військової влади, хоча офіцерські звання жандармам і далі присвоював цей секретаріат.

15 лютого 1919 року УНРада прийняла розроблений урядом спеціальний закон “Про внесення змін до закону про жандармерію”, який зазначав, що “у справах служби публічної безпеки... жандармерія підлягає державним повітовим комісарам, а у справах військових, економічних, адміністративних, контролю служби – своїм комендантам. В останній інстанції підлягає жандармерія у всіх справах Державному секретареві внутрішніх справ” [4, с. 11–12].

Загалом усю територію ЗУНР було поділено на 23 відділи жандармерії. На місцях утворювалися її окружні та повітові команди, а також сільські і міські станиці [13, с. 184]. Щодо кількості жандармів у повітах, то її чисельний склад визначав повітовий комендант за домовленістю з повітовим комісаром. За підрахунками відомих дослідників історії ЗУНР, О. Карпенка та Б. Тищика, навесні 1919 року склад корпусу державної жандармерії налічував 1 тис. жандармів, 4 тис. пробних жандармів (стажистів) та 31 офіцер [21, с. 197].

Культурно-освітня реформа. Істотні зрушення було здійснено в культурно-освітній сфері. Зокрема, багато було зроблено в галузі освіти. Насамперед почалась українізація школи. У кожному населеному пункті було відкрито українські початкові школи, відкривалися і середні: почало діяти 30 середніх шкіл, з них 20 гімназій, 3 реальні школи, 7 учительських гімназій. Школи національних меншин зберігались. Дозволялось відкривати приватні школи. Вживались заходи для відкриття українського університету. Вчителям було значно підвищено заробітну плату, пенсії тощо.

Фінанси. У сфері фінансів, за пропозицією С. Голубовича як державного секретаря фінансів, торгівлі та промислу, було вирішено тимчасово зберегти австрійську корону, оскільки своїх грошей уряд не мав можливостей друкувати. Крім того, було введено в обіг гроші УНР – гривні і карбованці. За тогочасним курсом, одна корона дорівнювала одній гривні і пів карбованця [24, арк. 48].

Важливим джерелом фінансових надходжень до бюджету була зовнішня та внутрішньоторговельна діяльність держави. Найприбутковішим був продаж нафти та солі. Зокрема, на засіданні УНРади від 2 січня 1919 р. С. Голубович зазначив, що “біжучі витрати держбюджету покривається доходами з продажу бориславської нафти”. Проте, непосильні витрати на воєнні потреби, проблеми економічного характеру та інфляційні процеси зумовили наростання в ЗУНР фінансової кризи, яка весною 1919 р. набула системності.

Перспективи реалізації державотворчих прагнень галицьких українців були зведені нанівець у результаті нового наступу польських військ, підсиленних озброєною за підтримки держав Антанти армією генерала Й. Галлера. Внаслідок значної військової переваги поляки захопили більшість території ЗУНР [10, с. 213].

Так, за шість місяців діяльності Радою державних секретарів на чолі з С. Голубовичем було проведено значну роботу з метою оборони держави та зміцнення республікансько-демократичного ладу. Видавались відповідні розпорядження, які стосувались державного будівництва, зовнішньої політики, соціально-економічних, військових та національно-культурних питань.

Серед важливих здобутків уряду варто відзначити наведення конституційного правопорядку, налагодження адміністрації краю, створення боєздатної армії для збереження національної державності, забезпечення її всім необхідним. Особливу увагу уряд С. Голубовича звернув на справедливе вирішення національного питання, що було відображено у законах про мови, про вибори до сейму, про основи шкільництва. Помітними завоюваннями уряду була також підготовка закону про запровадження 8-годинного робочого дня на всіх підприємствах незалежно від форм власності та розпорядок про обов'язкове щорічне святкування 1 Травня, свята трудового люду, що був першим таким законом у Європі. За умов постійної руїни й умов воєнних дій західно-українському урядові вдалося уникнути загрози поширення голоду й епідемій, забезпечити функціонування шкіл, пошти, телеграфу й залізниці тощо [6, с. 139].

Проте поряд із здобутками в роботі Державного секретаріату були і суттєві недоліки, які спостерігались головню в економіці та соціальній сфері. Передусім це помітно у непослідовному вирішенні найболіснішого у внутрішньому житті республіки земельного питання, що стало причиною до наростання соціальної напруженості. Не було нічого суттєвого зроблено в інтересах робітництва, хоча велася певна робота з покращення техніки охорони праці, санітарних умов, робота щодо підвищення заробітної платні, покращення житлових умов. Невирішеною залишалась також і продовольча проблема. До негативних явищ у діяльності уряду слід також зарахувати певні прорахунки в сферах військового будівництва та дипломатії.

Висновки. Поряд із наведеними фактами, важливо зазначити, що більшість сучасних дослідників, аналізуючи діяльність уряду та УНРади, відстоюють тезу, що доля ЗУНР залежала, головню, від зовнішніх чинників, ніж внутрішніх, а вони були вкрай несприятливими для республіки, оскільки

жодна з держав-сусідів та держав Антанти не підтримувала її існування. З огляду на це чіткіше викристалізується питання про відповідальність голови уряду ЗУНР за поразку молоді республіки, оскільки за важких умов міжнародної ізоляції та інформаційної блокади уряд об'єктивно мало що міг вдіяти [8, с. 55]. Відомий дослідник періоду ЗУНР, професор С. Макарчук, критично аналізуючи діяльність головних лідерів держави – Є. Петрушевича, К. Левицького, Л. Цегельського, І. Макуха, О. Бурачинського – зазначав, що серед них “найбільшу діловитість, державну відповідальність і принциповість виявляв Сидір Голубович” [17, с. 185]. Така характеристика сьогодні постає своєрідною політичною реабілітацією С. Голубовича – особи, яка зробивши значний внесок у розбудову ЗУНР, тривалий час залишалася у забутті.

1. Боднарчук В., Чорній Л. Проблема ЗУНР на Паризькій мирній конференції / Володимир Боднарчук, Лілія Чорній // *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність: зб. наук. праць.* – Львів, 2000. – Вип. 6: Західно-Українська Народна Республіка: історія і традиції. – С. 252–255. 2. Верига В. Взаємовідносини урядів УНР і ЗУНР у 1919 р. / Василь Верига // *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. Зб. наук. праць.* – Львів, 2000. – Вип. 6: Західно-Українська Народна Республіка: історія і традиції. – С. 243–248. 3. Вістник державних законів і розпорядків Західної Области Української Народної Республіки. – Станіславів, 1919. – Вип. 1. – 31 січня. – С. 1–4. 4. Вістник державних законів і розпорядків Західної Области Української Народної Республіки. – Станіславів, 1919. – Вип. 3. – 2 березня. – С. 7–26. 5. Гай-Нижник П. Акт Злуки УНР і ЗУНР: втілення і крах ідеалу Соборної України / Павло Гай-Нижник // *Вільне слово (Бухарест, Румунія).* – 2010. – № 3–4. – С. 11–12. 6. Грицак Я. Нарис історії України. Формування модерної української нації XIX–XX ст. / Ярослав Грицак. – Київ: [Б. в.], 1996. – 360 с. 7. Гуцал П. Сидір Голубович / Петро Гуцал // *Рада: інформ.-метод. вісник.* – 2005. – № 6. – С. 52–55. 8. Гуцал П. Сидір Голубович: штрихи до політичного портрета / Петро Гуцал // *Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія / [за заг. ред. проф. М. М. Алексієвця].* – Тернопіль: Вид-во ТДПУ ім. В. Гнатюка, 1999. – Вип. 8. – С. 53–55. 9. Гуцал П., Півторак Р. Уряд ЗУНР у Тернополі / Петро Гуцал, Роман Півторак // *Тернопіль '98–99: Регіон. річник.* – Тернопіль, 2002. – С. 117–119. 10. Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Ілюстрована історія / [автор ідеї, гол. ред. і кер. автор. кол. М. Кузутяк]. – Львів–Івано-Франківськ: Манускрипт-Львів, 2008. – 524 с. 11. Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923: Документи і матеріали у 5-ти т. / [кер. роб., відп. ред. О. Карпенко]. – Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2001–2005. – Т. 2. Державотворчі й адміністративно-організаційні процеси. – 2001. – 708 с. 12. Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923: Документи і матеріали у 5-ти т. / [кер. роб., відп. ред. О. Карпенко]. –

Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2001-2005. – Т. 3. Кн. 1. Соціально-економічні відносини і визвольні змагання. – 2005. – 644 с. 13. Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923: історія / [кер. авт. кол. і відп. ред. проф. О. Ю. Карпенко]. – Івано-Франківськ: Сіверсія, 2001. – 628 с. 14. Карпенко О. Основні напрями зовнішньої політики Західно-Української Народної Республіки / Олександр Карпенко // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. Зб. наук. праць. – Львів, 2000. – Вип. 6: Західно-Українська Народна Республіка: історія і традиції. – С. 232. 15. Кучик О. Міжнародне становище України в 1918–1919 рр. / Олександр Кучик // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність: зб. наук. пр. – Львів, 2000. – Вип. 6: Західно-Українська Народна Республіка: історія і традиції. – С. 248–251. 16. Литвин М. Р., Науменко К. Є. Історія ЗУНР / М. Р. Литвин, К. Є. Науменко. – Львів: Олір, 1995. – 362 с. 17. Макаrchук С. Українська республіка галичан. Нариси про ЗУНР / Степан Макаrchук. – Львів: Світ, 1997. – 190 с. 18. Павлишин О. Підготовка аграрної реформи в ЗО УНР / Олег Павлишин // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність: зб. наук. пр. – Львів, 2000. – Вип. 6: Західно-Українська Народна Республіка: історія і традиції. – С. 170–183. 19. Панчук А. Зовнішня політика ЗУНР в історіографії / А. Панчук // Вісник Прикарпатського університету. Історія. – 2000. – Вип. III. – С. 189. 20. Полянський О. Листопадава 1918 р. Національно-демократична революція й виникнення Західноукраїнської Народної Республіки / Олег Полянський // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія / [за заг. ред. проф. М. М. Алексієвця]. – Тернопіль: Вид-во ТДПУ ім. В. Гнатюка, 1999. – Вип. 8. – С. 3–8. 21. Тицик Б. Законотворча діяльність та державний устрій Західноукраїнської Народної Республіки / Борис Тицик // Галичина. Науковий і культурно-просвітній краєзнавчий часопис. – 2001. – № 5–6. – С. 195–201. 22. Тицик Б. Й., Вівчаренко О. А. Західноукраїнська Народна Республіка 1918–1923 (До 75-річчя утворення) / Б. Й. Тицик, О. А. Вівчаренко. – Коломия: Світ, 1993. – 118 с. 23. Хлюпін Є. Перші контакти урядів ЗУНР та УНР / Євген Хлюпін // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність: зб. наук. пр. – Львів, 2000. – Вип. 6: Західно-Українська Народна Республіка: історія і традиції. – С. 238. 24. ЦДІА України у Львові. – Ф. 581. – Оп. 1. – Спр. 96. – 65 арк. 25. ЦДІА України у Львові. – Ф. 368. – Оп. 1. – Спр. 90. – 2 арк.

References

1. Bodnarchuk V., Chorniy L. (2000), *Problem ZUNR the Paris Peace Conference, Ukraine: cultural heritage, national identity, statehood*. Coll. Science. works, Vol. 6, Lviv, pp. 252–255. 2. Veryha V. (2000), *Relations governments UNR and ZUNR in 1919, Ukraine: cultural heritage, national identity, statehood*. Coll. Science. works, Vol. 6, Lviv, pp. 243–248. 3. *Vistnyk derzhavnykh zakoniv i rozporядkiv Zakhidnoyi*

*Oblasty Ukrayins'koyi Narodnoyi Respublyky (1919), Vol. 1, Stanyslaviv, pp. 1–4. 4. Vistnyk derzhavnykh zakoniv i rozporядkiv Zakhidnoyi Oblasty Ukrayins'koyi Narodnoyi Respublyky (1919), Vol. 3, Stanyslaviv, pp. 7–26. 5. Hay-Nyzhnyk P. (2010), *Reunion Act of UNR and ZUNR: the realization and the collapse of the ideal of Catholic Ukraine*, Vil'ne slovo, No. 3–4, Bucharest, pp. 11–12. 6. Hrytsak YA (1996), *Essay on the History of Ukraine. Formation of the modern Ukrainian nation nineteenth and twentieth centuries*, Kyiv, 360 p. 7. Hutsal P. (2005), *Sidor Holubovych, Council: inform. method. Herald, No. 6. – pp. 52–55. 8. Hutsal P. (1999), Sidor Holubovych: finishing touches to political portrai, Naukovi zapysky Ternopil's'koho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatyuka. Seriya: Istoriya, Issue 8, Ternopol, pp. 53–55. 9. Hutsal P., Pivtorak R. (2002), *Government ZUNR in Ternopil, Ternopillya – 98–99: Region, Ternopol, pp. 117–119. 10. West Ukrainian People's Republic 1918–1923. Illustrated History (2008), Manuscript, Lviv, Ivano-Frankivsk, 524 p. 11. West Ukrainian People's Republic 1918–1923: Documents and Materials in 5 volumes (2001), Vol. 2: The state-administrative and organizational processes, Lily-NV, Ivano-Frankivsk, 708 p. 12. West Ukrainian People's Republic 1918–1923: Documents and Materials in 5 volumes (2005), Vol. 3, B.1: Socio-economic relations and the liberation struggle, Lily-NV, Ivano-Frankivsk, 644 p. 13. West Ukrainian People's Republic 1918–1923: History (2001), Siversiya, Ivano-Frankivsk, 628 p. 14. Karpenko O. (2000), *Main directions of foreign policy of the West Ukrainian People's Republic, Ukraine: cultural heritage, national identity, statehood*. Coll. Science. works, Vol. 6, Lviv, p. 232. 15. Kuchyk O. (2000), *The international position of Ukraine in 1918–1919, Ukraine: cultural heritage, national identity, statehood*. Coll. Science. works, Vol. 6, Lviv, pp. 248–251. 16. Lytvyn M. R., Naumenko K. YE. (1995), *History ZUNR, Olir, Lviv, 362 p. 17. Makarchuk S. (1997), Galician Ukrainian Republic. Essays on ZUNR, Svit, Lviv, 190 p. 18. Pavlyshyn O. (2000), Preparation of agrarian reform in ZO UNR, Ukraine: cultural heritage, national identity, statehood*. Coll. Science. works, Vol. 6, Lviv, pp. 170–183. 19. Panchuk A. (2000) *Foreign Policy ZUNR historiography, Visnyk Prykarpats'koho universytetu. Istoriya, Vol. III, S. 189. 20. Polyans'kyy O. (1999), The November 1918 National Democratic Revolution and the emergence of West Ukrainian National Republic, Naukovi zapysky Ternopil's'koho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatyuka. Seriya: Istoriya, Issue 8, Ternopol, pp. 3–8. 21. Tyshchuk B. (2001), *Legislation and polity West Ukrainian National Republic, Halychyna, No. 5–6. – pp. 195–201. 22. Tyshchuk B. Y., Vivcharenko O. A. (1993), Western People's Republic 1918–1923 (To the 75th anniversary of), Svit, Kolomyia, 118 p. 23. Khlyupin YE. (2000), *First contacts ZUNR governments and UPR, Ukraine: cultural heritage, national identity, statehood*. Coll. Science. works, Vol. 6, Lviv, p. 238. 24. *Central State Historical Archive of Ukraine, Lviv, fond 581, op. 1, sprava 96, 65 arc. 25. Central State Historical Archive of Ukraine, Lviv, fond 368, op. 1, sprava 90, 2 arc.******